

Daar is eenzijdig geen wonder. De vrijmaking heeft onze oogen wijd geopend voor het gevaar, dat er schuilt in de altijd in de theologie aanwezige tendens het geloof der gemeente te gaan overheerschen. Achter de beslissingen van de Synoden van 1942 en volgende jaren lag immers de greep naar de macht van de theologische school van Dr A. Kuyper. Het was één van haar scherpste en 't meest tot scholasticisme geneigde vertegenwoordigers, die in Toelichting en Praedvies het net van zijn theologische inzichten wierp over de klare uitspraken van Schrift en belijdenis.

Het is geen wonder, dat daarom de neiging bestaat, ons niet al te veel met theologische problemen op te houden. Maar hier dreigt intusschen een groot gevaar. De Kerk kan, om haars levens wil, den levensband met de theologie niet doorsnijden. Als de Kerk werkelijk zou ophouden theologie te bedrijven, zou ze zeer spoedig de prooi zijn van allerlei wind van leer en had de ketterij in snel tempo vrij spel. Reeds in 1882, in zijn inaugurele oratie te Kampen, heeft Prof. Bavinck op dat gevaar gewezen. De Kerk, die draagster is van het Woord des HEEREN, heeft dat Woord te verdedigen, ook door gebruik te maken van de theologische wetenschap.

Daarom willen wij door een kritische bespreking van dit boek van Berkouwer een bescheiden bijdrage leveren tot dien arbeid. In de hoop, dat meerderen onder ons zich zullen verdiepen in de problemen, welke in dit boek aan de orde worden gesteld en de diepste grondslagen van ons christelijk geloof raken.

De schrijver en zijn werk.

Het kan misschien goed zijn, van te voren iets te zeggen over den schrijver en de instelling van zijn vorige werk. De schrijver is uiteraard onder ons bekend genoeg. Hij is iemand, die in de geschiedenis een rol gespeeld heeft. Gods ondoorgrondelijke raad heeft het zoo geleid, dat juist hij praeses was van die Generale Synode der Gereformeerde Kerken, welke de fatale, en voor heel het christelijk leven in ons vaderland, zoo funeste besluiten genomen heeft, welke leidden tot het opleggen van de nieuwe leer en het nieuwe kerkrecht aan de Gereformeerde Kerken in Nederland in de jaren 1943 tot 1945. Wie iets van de teekenen der tijden verstaat, ziet ongetwijfeld, hoe de beslissingen van deze Synoden niet slechts van groote kerkhistorische betekenis zijn geweest, maar dat ze ook voor de politiek en het sociale leven verdragende gevolgen hebben gehad. Het is een geweldige verantwoordelijkheid geweest, welke de praeses van deze Synode droeg. Temeer, waar het deze Synode was, welke op grond van de in het beruchte Praedvies aangevoerde gronden, de bezwaarschriften tegen de leerbesluiten van 1942 kwam te verwerpen en diensgevolge Prof. Schilder schorstte en afzette. We zullen straks nog wel gelegenheid vinden om nader aan te geven in welk verband een en ander staat met dit boek. Het is in ieder geval nuttig deze verantwoordelijkheid van te voren vast te stellen.

Wanneer wij nu dit boek willen plaatsen in het licht van het overige werk van den schrijver, dan merken wij allereerst op, dat dit boek een sterk apologetisch karakter draagt. Daarmee blijft het in de lijn van het vroegere werk van den schrijver. Want ook zijn vorige boeken hielden zich voornamelijk bezig met apologetiek. Dat begon reeds met zijn proefschrift, waarin de nieuwere Duitse theologie werd behandeld, vooral met het oog op geloof en openbaring. Daarna volgde zijn boek over Karl Barth, in zekeren zin een voortzetting van het proefschrift. Vervolgens bleek de aandacht van den schrijver zich te richten op het Katholicisme en publiceerde hij de Strijd rond het Roomsche-Katholieke dogma, ongetwijfeld een van zijn beste geschriften. Bij zijn inauguratie als hoogleraar hield hij een oratie over: Barthianisme en Katholicisme, waarin naar een synthese van de problemen, welke deze beide theologische stromingen beheerschen, gezocht werd. En tenslotte is er nu dit boek over Karl Barth en de Kinderdoop, waarin zijn aandacht zich opnieuw richt naar de dialectische theologie.

Uit deze opsomming van zijn geschriften blijkt, dat al deze boeken sterk apologetisch georiënteerd zijn. Het is den auteur er om te doen zijn theologisch en confessioneel inzicht te verdedigen tegen de moderne theologische stromingen. Eenerzijds tegenover de dialectische theologie en anderzijds tegenover het zooveel oudere, maar intusschen met moderne hulpmiddelen toegeruste Roomsche-Katholicisme.

In heel dezen opzet van zijn theologischen arbeid, beoogt de schrijver zich een goed leerling van den theoloog, uit wiens school hij voortkomt: Dr V. Hepp. Deze begon immers zijn ambt als hoogleraar aan de V.U. met een rede: Gereformeerde Apologetiek en poneerde daarin de stelling, dat na het heengaan van Kuyper en Bavinck, alle kracht geconcentreerd moest worden op het verdedigen van hun gedachtenstelsel tegen de aanvallen van de moderne theologie. In de apologetiek zou voorlopig de kracht van de gereformeerde theologie moeten worden gezocht.

En zijn leerling Dr Berkouwer is dezen weg gegaan. Nu eens naar deze, dan naar gene zijde wordt front gemaakt. En ook dit laatste boek is typisch apologetisch ingesteld. De kinderdoop wordt erin verdedigd tegen de aanvallen van de zijde van Barth en de Barthianen.

Nu kan in apologetische kracht en zwakheid openbaar komen. En het kan goed zijn, vóór we tot de eigenlijke bespreking van dit boek overgaan, nader te

onderzoeken of de apologetiek van deze school en dezen auteur een openbaring is van theologische kracht of van theologische zwakheid, in casu verval.

Apologetische kracht?

En dan geloof ik, dat in de apologetiek van dezen auteur en van de school, waaruit hij stamt, niet zoozeer kracht als wel theologisch verval tot uiting komt.

Want waaruit wordt zijn apologetiek geboren? Wie zijn werk nauwkeurig leest, zal tot de ontdekking komen, dat het een doorlopende apologetiek is van het bastion van de kuyperiaansche theologie. Dus van die gereformeerde theologie, zooals ze in de vorige eeuw is gekristalliseerd in het werk van Dr Abraham Kuyper. Het is hier niet de plaats om een diepgaande analyse van de diepste motieven en drijfveeren van dit theologisch systeem te geven. Alleen willen we hier wijzen op het feit, dat deze theologie op essentiële punten afweek van de gereformeerde theologie uit den tijd van de Reformatie. Elders had ik reeds gelegenheid erop te wijzen, dat het met name het moderne wijsgeerige denken van de vorige eeuw was, dat Kuyper en in mindere mate ook Bavinck, beïnvloed heeft bij het vormen van hun theologische conceptie. Ik wijs alleen maar op de verhouding van Woord en Geest, welke bij Kuyper wordt omgekeerd in de verhouding Geest-Woord, op het Kerkbegrip, dat sterk beïnvloed is door de organische gedachte uit de school van Schleiermacher, op de leer aangaande de rechtvaardigmaking, waarin de moderne bewustzijns-theologie is doorgewerkt, op de visie aangaande de Overheid, welke in den uitleg en aanvaarding van art. 36 van de Ned. Geloofsbelijdenis, de oud-calvinistische opvatting verwierp en last, not least, op het gemeen-gedachte-fantoom, dat niet los te maken is van het deisme van de achttiende eeuw. Op al deze punten week de kuyperiaansche theologie sterk af van de oud-reformatorische.

Het is nu deze theologie van Kuyper en zijn tijdgenoten, welke in onze dagen in de crisis is geraakt. En wel door aanvallen van binnenuit en van buitenaf.

Van binnen uit valt te wijzen op de herleving van de reformatorische theologie in eigen kring. Ik behoeft daar hier niet breed op in te gaan. We verwijzen daarvoor naar de artikelenreeks, welke Prof. Veenhof momenteel in De Reformatie publiceert onder den titel: Bezwaarden over en onder de Synodocratie, waarin breedvoerig op tal van publicaties uit de laatste jaren, wordt gewezen, in welke een nieuwere reformatorische strooming in onze kerken tot openbaring kwam.

Maar ook van buitenaf werden de grondslagen van dit stelsel aangetast. Had dit systeem zich tegenover de ethische theologie tamen wel weten te handhaven, moeilijker wordt het tegenover de nieuwere dialectische stromingen. Bij de meedoogenloze kritiek, welke vanuit de moderne dialectiek op de grondslagen dezer theologie wordt geëfend, valt het voor haar heel wat moeilijker staande te blijven, dan bij die, welke vanuit de ethische theologie werd geëfend. Het zijn met name het openbarings- en het geloofsbegrip, welke in de crisis geraakt zijn en waarop de meest felle kritiek wordt geëfend.

Nu kan men in deze situatie twee wegen inslaan. Men kan inzien, dat inderdaad het kuyperiaansche openbarings- en geloofsbegrip, geconfronteerd met de Schrift en de reformatoren, niet houdbaar is. Dan moet men deze fundamenteen, waarop de theologie rust, vernieuwen en zoo deze grondslagen handhaven en verdedigen tegenover de kritiek van de moderne theologische stromingen. Dat is het, wat Prof. Schilder onder ons tot nu toe gedaan heeft. Wie b.v. Wat is de Hemel? bestudeert, ontdekt daarin eenerzijds een meesterlijke afweer van de dialectische theologie en anderzijds een opnieuw oriënteren van de gereformeerde theologie aan het spreken van de Schrift. Men kan ook trachten den strijd vanuit de oude grondbegrippen te blijven voortzetten en volstaan met 't afschrijven van al te zeer onhoudbare uitwassen van de overgeleverde kuyperiaansche schemata.

Het laatste nu, meenen we bij Dr Berkouwer in zijn geschriften te moeten constateren. Daardoor zien we intusschen weer een merkwaardige situatie ontstaan in het kamp der synodocraten.

Een dubbel apologetisch front.

Zooëven wees ik er reeds op, dat de kritiek op de overgeleverde theologie van buiten en van binnen kwam. Welnu, de apologetiek in het synodale kamp, richt zich dan ook tegen die beide fronten. Maar het merkwaardige is nu, dat we een dubbele apologetiek zien ontstaan, één voor, om het zoo eens te zeggen: binnenlandsch- en één voor buitenlandsch gebruik. Het doet eenigszins denken aan het tweërlei Lingadjatti. De huidige regering kende ook zoo'n dubbel gebruik van dit verdrag: voor het binnenlandsch gebruik het z.g. aangekeede en voor het buitenlandsch gebruik het naakte Lingadjatti.

Welnu, hetzelfde zien we thans op theologisch gebied. Op het binnenlandsche front staat Dr J. Ridderbos. Hij strijdt met al de wapenen uit het arsenaal van de scholastieke theologie. Onvermoeid gaat hij door in het Gereformeerde Weekblad met het opereeren met de tweërlei belofte en het tweërlei verbond. Vanuit zijn scholastieke grondstellingen van het verbond naar zijn uitwendige- en naar zijn inwendige zijde en vanuit het begrip van de inwendige genade, spint hij eindeloos voort aan het eenmaal geweven web.

Niets kan hem van zijn chapter afbrengen. Alle kritiek van onzen kant uitgebracht, wordt terzijde gelegd. Willens en wetens sluit hij de oogen voor al wat van onze zijde daarover geschreven wordt. Een typisch staal daarvan signaleerde dezer dagen Prof. Greijdanus in Ridderbos' bespreking van zijn oratie over het Verbond in het Nieuwe Testament. Ons dunkt: dit is wel zulk een frappant staal van scheeftrekking van onze voorstelling van zaken, dat hij, wat Greijdanus tegen hem inbracht, onmogelijk onbesproken kan laten.

Maar hoe het ook zij, zijn grondstellingen acht Ridderbos onaantastbaar, en nu hij dat eenmaal aangenomen heeft, heeft hij uiteraard met zijn opponenten gemakkelijk spel. Het synodale kerkvolk is te vertrouwd met deze distincties, dan dat het dit scholastieke spel zou doorzien.

Anders is het echter met het buitenlandsch gebruik van deze stellingen. Hier gaat de synodale apologetiek andere wegen. Dr Berkouwer weet heel goed, dat de scholastieke stellingen inzake de inwendige genade en het tweërlei belofte-begrip op zijn opponenten niet den minsten indruk maken. Hij weet heel goed, dat als hij zich daarop vastlegt, dezen gemakkenk spel hebben.

En daarom ziet men nu in dit laatste boek, als het om den kinderdoop gaat, dat deze synodocratische verdediger van de besluiten der Synoden van 1942 v.v. een merkwaardige reductie toepast op het synodale systeem en in enkele opzichten de binnenlandsche kritici dicht benadert.

Dat is het merkwaardige aspect van dit boek. Het kon ook niet anders. Juist in de verdediging van den kinderdoop moest de schrijver zijn diepste motieven wel bloot geven. Maar hij wist, dat, als hij de merkwaardige scholastieke redeneeringen van Ridderbos in het veld bracht, hij van te voren 't pleit reeds verloren had. Daarom staat hij nu voor de zware taak den kinderdoop te verdedigen tegenover de radicale kritiek van Barth en de zijnen en dat op gronden, welke hij van te voren reeds onhoudbaar moet weten voor de van die zijde te verwachten kritiek.

Intusschen betekent dit natuurlijk niet, dat de schrijver zonder meer op ons standpunt is overgestapt. Dat kan hij niet, gebonden als hij is aan het eenmaal aangenomen systeem. Het eenige wat hem nu te doen staat, is de uitwassen van dit systeem zoo veel mogelijk af te snijden, en een weergave daarvan te bieden, welke zoo dicht mogelijk nadert tot het reformatorische standpunt, zonder dat nochtans over te nemen.

Zoo is dit boek indirect een pleidooi geworden voor onze kritiek op de grondslagen van het Praedvies en een typisch staal van de groote lenigheid, waarmee het kuyperiaansche systeem gehanteerd kan worden in de moeilijkste situaties.

Tegelijk is daarmee ook de weg gewezen, waarlangs deze theologische kritiek zich zal hebben te bewegen. Zij zal hebben bloot te leggen de diepste motieven, welke den schrijver bewegen in zijn verdediging van den kinderdoop in de eerste plaats en vervolgens hebben aan te wijzen of de schrijver er werkelijk in geslaagd is vanuit de door hem betrokken stellingen stand te houden tegenover de kritiek van de aanvallers. Waarbij ook de kritische vraag aan de orde komt of het standpunt van den tegenstander door den schrijver wel in zijn gansche strekking is doorzien.

Vooraf willen we echter een overzicht geven van dit boek zelf en het door Barth gestelde probleem.

R. H. BREMMER.

Amice frater.

Nog tweërlei antwoord op de vraag: wat is de mensch — de geleerden spreken dan van anthropologie, waarmede velen zich in onzen tijd bezig houden — restte ons, naar afspraak. Dat van Scheler en van Buber.

Weet gij nu, wat mij altijd weer treft in deze dingen?

Af en toe wordt ons in de courant verhaald, dat de politie hier of daar te doen krijgt met het lastig geval van een zwerveling, die zijn geheugen heeft verloren. Zoo gebeurde het eens ergens in Italië, waar de man niet wist, vanwaar hij kwam, noch waar hij heen wilde.

Het geval werd eerst waarlijk gecompliceerd, toen er twee vrouwen zich aanmeldden met de bewering: het is mijn man. De ene was arm, de ander rijk. En de geheugenloze bleek niet begeereloos te zijn geworden. Hij zei, dat de rijke het bij het rechte eind had.

Dit is het verhaal van den natuurlijke mensch met dit verschil, dat hij niet weten wil vanwaar hij komt en hoe hij werd wat hij is, maar wel weet, waar hij heen wil: als God worden, kennende het goed en het kwaad.

Dit spreekt ons heel sterk toe uit de wijsheid van Scheler, die van Roomschen huize was, maar later volkomen paganist werd.

Hij wil niet weten, vanwaar hij werkelijk komt en hoe hij werd, zooals hij is.

Maar hoe moeten dan wereld en mensch verklaard?

ngen. Alle kri-
terzijde gelegd.
or al wat van
. Een typisch
Prof. Greijda-
ratie over het
dunkt: dit is
ftrekking van
vat Greijdanus
roken kan la-

ngen acht Rid-
maal aangenop-
ponenten ge-
te vertrouwd
holastieke spel

ndsch gebruik
de apologetiek
goed, dat de
lge genade en
enten niet den
ed, dat als hij
spel hebben.

boek, als het
eristische ver-
van 1942 v.v.
het synodale
landsche kri-

dit boek. Het
iging van den
pste motieven
hij de merk-
Ridderbos in
reeds verloren
ik den kinder-
e kritiek van
lke hij van te
or de van die

niet, dat de
it is overge-
ij is aan het
lge wat hem
systeem zoo-
gave daarvan
rt tot het re-
ochtans over

eworden voor
?racadvies en
eld, waarmee
kan worden

n, waarlangs
te bewegen.
motieven, wel-
ing van den
lgens hebben
in geslaagd
gen stand te
allers. Waar-
komt of het
len schrijver

even van dit
leem.

BREMMER.

wat is de
anthropolo-
ezig houden
teler en van

in deze din-

aald, dat de
t lastig ge-
t heeft ver-
Italië, waar
ch waar hij

leerd, toen
e bewering:
ler rijk. En
zijn gewor-
e eind had.
mensch met
r hij komt
t, waar hij
oed en het

rijsheid van
r later vol-

k komt en

verklaard?

Het antwoord is, dat er oorspronkelijk alleen is de „wereldgrond“, die twee attributen heeft: g e e s t en d r a n g. De „geest“ is energieloos, machteloos, kan niets doen, en de drang is gebonden, wordt gered door den „wereldgrond“.

Dit betekent dus: door den machtelozen geest, want een derde was er in dien wereldgrond immers niet. De machteloze wereldgeest kan nu den drang uit zijn banden ook losmaken, en dan spiegelt hij dien allerlei ideeën voor en de drang, begeerig geworden, doet dan wereld en mensch ontstaan.

Dit verhaal doet levendig denken aan de teugel-looze, naar iemand eens opmerkte, verbijsterende fan-tasieën der oude gnostieken.

Daar is er ook de „geest“ of de „dochter van het licht“ of „eerste mensch“, die de zeven planetenvor-ten, zon en maan en planeten, bekoort, gevangen neemt, en dan volgen wereld en mensch. Hier is een der Ma-nicheesche fabels.

Scheler wilde zoo de Bijbelsche voorstelling van een „schepping uit niets“ weerspreken. Maar hier komt Buber, de zoon van het oude bondsvolk toch tegen op. De Joodsche trots doet hem zeggen: de Bijbel kent geen schepping uit niets.

En hij heeft gelijk. Dat leerden de Babyloniërs, zegt hij, die vertelden, dat de god Marduk in een vergade-ring der goden een kleedingstuk uit niets voorttoo-verde. Maar het Bijbelsche scheppingsverhaal is van zulke tooverstukjes volkomen vrij.

Nee, dus vervolgt hij, wat Scheler vertelt is louter gnostiek en meer niet. Heidensche fantasie.

Scheler wil niet weten vanwaar hij komt en hoe hij werd, die hij is. Ik vroeg: weet gij, wat mij nu treft?

Het is dit, dat er vele menschen zijn, die zich ge-loovige christenen noemen, maar die zeggen: wat in de eerste drie hoofdstukken van Genesis staat is al-leen maar allegorie. Zeker, God heeft de wereld ge-schapen, maar het is niet precies zoo, als het in het eerste hoofdstuk staat. En de mensch is ook gevallen, zondaar geworden voor God, maar weer niet precies zoo als Genesis 3 dat ons zegt.

Als men hun dan vraagt: maar hoe was het dan, zij antwoorden dit niet te weten, maar zij weten het in elk geval beter dan God de Heere het ons open-baarde.

Karl Barth zegt, dat het scheppingsverhaal een ge-dicht is, de fantasie dus eens dichters. Want, zoo merkt hij op: niemand is er bij geweest. Een „weten-schappelijke“ opmerking van het gehalte der bekende wijze opmerking van diegenen, die hemel en hel loo-chenen, omdat „niemand ooit is teruggekeerd“.

Dat hij en ook Scheler er in Adam wel bij waren blijkt echter uit het feit, dat de „Godwording“ ten slotte het eindpunt der historie of bovenhistorie zal zijn. De natuurlijke mensch blijft bij zijn val.

Scheler's „wereldgrond“ met „geest“ en „drang“ lijkt op Schopenhauer's „Vorstellung“ — begrip — en „Wil“.

Zijn „Godwording“ op de leer van Hegel, waarin de onbewuste wereldgeest in den mensch allengs wordt tot God.

Het toppunt werd dan bereikt in de hersenen van — Hegel zelf.

Zoo wordt de mensch bij Scheler, als filosoof, tot God, en het eindpunt is dan bij Scheler.

Gij ziet, hoe ver de hoogmoed des menschen durft te gaan. Die door Gods genade zich zelf heeft leeren kennen, heeft er voor terug. Want dit is het diepste van het booze en arglistige hart des menschen. Dit is zijn diepe val, toen hij luisterde naar Satans ver-leiding.

Buber keert zich ook af van het Woord Gods, en ook hij spreekt van den „geest“ die er dan oorspron-kelijk is, maar men moet dien niet willen uitvinden in hetgeen hij werkt, maar in datgene wat „sich er-reignet“, beter gezegd, wat niet wordt verwacht, maar plotseling gebeurt. Het beruchte plotseling als bij bliksemslag komende „oogenblik“.

Hij wijst dan op het kind, dat begint te spreken. Dat kind leeft bij al hetgeen in de taal reeds opgeno-men is, wat de volwassene weet en niet meer weet, omdat het door de traditie bedolven werd.

Dat kind begint plotseling te spreken, zegt iets, zwijgt dan weer, en zegt weer wat. Wie heeft het kind verteld, wat het vertelt?

Ja, dat is louter mythisch, geheimzinnig, niet te verklaren.

En zoo kwam het dan, dat de oorspronkelijke mensch eensklaps begon te spreken. De taal ontstond. Zoo maar.....

En dan komt nog het voorbeeld van den boer, die eerst alleen maar praat over zijn gewone werk, maar op een goeden dag plotseling naar de wolken staart, in diepe gedachten verzonken. En a's men dien boer vraagt: waar denkt gij aan, dan zegt hij: oeh, ik keek naar het weer. Maar dat is niet waar, zegt Buber, want hij staart voort en plotseling opent zijn mond zich tot een spreuk, geen traditioneele spreuk, maar iets geheel nieuws.....

Ik denk zoo, dat, als Buber daaromtrent dien boer zou aanspreken, hij ten antwoord zou krijgen: man, ik ben niet krankzinnig geworden.

Iets dergelijks beweerde, naar ik onlangs vertelde, ook Maeterlinck.

Welnu, zoo bij plotselinge gebeurtenissen, Kierke-gaard zou zeggen bij „sprongen“, en Barth bij „blik-seminalagen“ wordt de mensch het goddelijke gewaar.

Maar nu komt de vraag: hoe wordt eigenlijk de

mensch tot wezenlijk mensch? Vanwaar komt hij en hoe werd hij, zooals hij is, en wat kan hij worden en van heel zijn leven maken?

Kierkegaard vraagt het aan het „absolute“, Hei-degger aan zich zelf. Buber aan zijn m e d e m e n s c h, aan den n a a s t e. Het ik, dat er eerst is, wordt volkomen in de wezensgemeenschap met het gij. En daarna kan ook komen het werkelijke wij.

Zie, dus zegt hij: er zijn thans twee antwoorden op de vraag, hoe de mensch uit zijn huidige ellende en wereld- en levensangst kan worden verlost. Hoe hij de samenleving kan maken tot iets goeds, waarin de mensch waarlijk mensch wordt. Hier wordt dus niet alleen een oplossing gezocht voor den enkelen mensch, maar voor de gemeenschap, voor de gansche men-schelijke samenleving.

Het eene antwoord is dat van den individualist. Maar wij hebben gezien waarheen dat individualisme voert.

Het andere antwoord is dat van den collectivist, den socialist en communist.

Maar beide antwoorden helpen niet.

Het individualisme grijpt slechts een stuk van den mensch en het collectivisme wil hem slechts als deel van het geheel kennen.

Het individualisme ziet den mensch slechts in be-trekking tot zich zelf, het collectivisme ziet den mensch in het geheel niet. Het ziet alleen maar de „gemeen-schap“. In het eene geval is het aangezicht des men-schen verwrongen — verzerrt —; in het andere ge-val is het verborgen — verdeckt.

Zoo verdwijnt niet de „huisloosheid“, de wereld-angst en de levensangst van den mensch. Hij gevoelt zich als een verloochend kind, een vondeling, geheel geïsoleerd temidden van de harde menschenwereld.

Waar ligt dan zijn redding? In zijn wezenlijke na-dering tot den naaste. Als de eene mensch zoo tot den andere kan komen, dan ontstaat er een soort tusschen-wezen, iets tusschen beiden in, dus een „sfeer“, waar-in de mensch zichzelf waarlijk vindt.

Het behoef ons heelemaal niet te verwonderen, dat men het thans in allerlei christelijken kring zoo druk heeft over de „sfeer“ die dan wezenlijk gehoorzaam aan de Schrift belijden moet vervangen. Hier is dan die „sfeer“, dat wonderlijke „tusschen“ dat ontstaat als de eene mensch den anderen waarlijk in de oogen en in de ziel mag zien.

Zooals het gebeuren kan zegt Buber, als in een schuikelder, waarop de bommen vallen, twee menschen elkander plotseling heel wonderlijk in de oogen zien, of als in een concert bij een heerlijken Mozarttoon, twee luisteraars, die elkander heelemaal niet kennen, elkander in dien wonderlijken wederzijdschen blik waarlijk ontmoeten.

Dat is het nu. En daar moet de menschheid nu heen. Het ik moet het gij, het „Ich“ het „Du“ waarlijk zóo ontmoeten, en dan is die verbinding gevonden, die een heerlijke gemeenschap door heel het leven kan doen ontstaan.

En hier eindigt dan de oplossing van het „probleem van den mensch“. Het wordt een „dialogisch leven“. En zoo mogen wij dan het antwoord op de vraag: wat is de mensch — n a a s t e r k o m e n. Meer nog niet.

Ik vertelde van een boek over de „Crisis van den mensch“ en van een ander over: „Het probleem van den mensch“.

Beerling, die het eerstgenoemde boek schreef, en wil doen zien, hoe misschien de existentie-philosofie ons redding kan brengen, noemt die wijsbegeerte „transcendeeren“. Men wachtte er zich voor dit gelijk te stellen met het „transcendente“, dat spreekt uit Psalm 8: „Heere, onze Heere, hoe heerlijk is Uw Naam op de gansche aarde; Gij die Uwe majesteit gesteld hebt boven de hemelen“.

Dit transcendeeren is niets anders dan het zoeken van het „hoogere“ in den mensch. Het resultaat, zegt Beerling, is niet, dat wereld en mensch in het licht komen te staan eener vaste openbaring. De ontmoet-ing met het „eene Zijn“ scherpt wel het vragen, het stilt dit niet. Existeeeren beteekent niet de rust vinden in het „geloof“. Het beteekent alleen maar een terug-keer van het denken naar de g e l o o v i g h e i d. Ja — dat is waar, en welke geloovigheid. En die geloovigheid wordt niet geschonken, maar in voortduren-den strijd veroverd en — weer verloren.

Hoe onuitsprekelijk arm is toch de mensch, die God verlaat en Zijn Woord niet wil aanvaarden.

Met vriendelijke groeten en heilbede, uw toegenegen
MARNIX.

Ds J. P. v. d. Stool in dienst van alle kerken.

We wilden juist ons zetten tot het schrijven van een artikel over ds J. P. v. d. Stool, die naar Batavia hoopt te gaan, toen we in Gron. Kbl. twee artikeltjes aan-troffen, geschikt om hier over te nemen. Eerst een van ds P. K. Keizer:

De beslissing is gevallen.

Ds v. d. Stool heeft het beroep naar Batavia aan-genomen en hoopt over enige tijd met z'n gezin naar Indië te vertrekken.

Niet dikwijls zal het voorkomen, dat de gemeente één van haar predikanten met zoveel eenswillendheid ziet vertrekken als dit thans het geval is.

Een ieder begrijpt wat we bedoelen: het zijn onze „jongens“ in Indië voor wie we ds v. d. Stool zo „ge-makkelijk“ afstaan, zonder te vergeten de kleine gemeen-te van Christus in Batavia, die haar gebod thans ziet verhoord.

Wij zijn blijde met deze blijden en verstaan ten volle de dankbare stemming, die er aan de „overzijde“ is en zoals deze zich openbaarde in het korte, maar veel-zeggende telegram, dat ds v. d. Stool ontving: „Psalm 103, kerkeraad Batavia“.

Wij allen weten hoe zwaar ds v. d. Stool deze be-slissing is gevallen. Vooral wie hierin hem nastonden hebben de spanning meegevoeld en meegedragen. Graag wilde hij blijven, want hij was hier graag. Dat was hem aan te zien. Maar de roeping! Daar heeft hij niet onder-uit gekund!

Tenslotte heeft God de gebeden genadig verhoord en aan ds v. d. Stool de genade gegeven hier alles los te laten en van harte heen te gaan, in blijdschap, naar de plaats waar God hem thans roept, naar zijn vaste overtuiging.

Nu de beslissing is gevallen, zijn we zeer dankbaar, dat het alles zo gegaan is. De teleurstellingen in het „beroepingswerk“, die wij hier ondervonden tot onze vernedering, heeft sommigen wel eens doen twifelen aan de ernst, die daarbij past en die door allerlei „nadere beslissingen“ wel eens scheen te ontbreken. Nu hebben we de ernst weer gezien en gevoeld.

Daar lag iets bevrijdends in de psalm (121), die Zon-dagmorgen spontaan opklonk in de Noorderkerk!

Hoe teleurstellend, inzonderheid voor de Oosterwijk-Zuid, het heengaan van ds v. d. Stool ook is, die we hier graag hadden gehouden, en hoe moeilijk het voor de gemeente van Groningen ook wordt, met haar bijna 8000 leden en slechts 4 predikanten, we zijn gesterkt in het geloof: Hij zal ook ons steeds gadeslaan, de Hoorder der gebeden!

En daarna een artikel van ds F. A. den Boeft:

De Commissie voor uitzending van een predikant naar Indië heeft met grote vreugde vernomen, dat de HEERE ds v. d. Stool ruimte en vrijmoedigheid gegeven heeft om het beroep naar Batavia aan te nemen. Juist, omdat de Heere ruimte gaf zelf, zijn we blij. Immers nu is ds Van der Stool tegen de taak opgewassen. Want, als de Heere iemand ergens roept, dan zorgt Hij er voor, dat ZIJN werk daar door zijn geroepen knecht kan en zal gedaan worden. Het zal in het leven van ds Van der Stool, en niet te vergeten van zijn gezin, een grote verandering geven. Ik wil bijna niet schrijven, want hij wil het zelf toch zo niet zien: hij moet een offer bren-gen. Intussen, de offers in de dienst des Heeren vallen niet zwaar.

Ds Van der Stool krijgt nu bij de voorbereiding voor zijn vertrek heel wat te doen. En zij, die in dit alles meelevens, moeten er maar op rekenen, dat zijn gang naar Indië bijzondere offers zullen vragen. Indië wil wat doen, maar de overkomst moet bekostigd worden. Als de ouders van onze jongens en mannen in Indië nu eens beginnen met een dankoffer, dan komen we misschien al een heel eind.

We willen ook de kerk van Groningen niet vergeten. Het is voor die kerk een heel ding, dat ds Van der Stool weggaat, nu er toch al zo lang een vacature is. We zijn verheugd, dat ook de kerk met grote bereidheid dit offer heeft willen brengen, om het werk des Heeren in Indië. De Heere vervulle spoedig in Zijn genade de open plaatsen in de rij van de Dienaren des Woords. Groningen wordt altijd met jaloerse ogen aangekeken door velen, maar gelet op het aantal zielen, dat de kerk telt, is de predikantennoed in de stad Groningen zeker niet minder groot dan ergens anders.

We wensen ds Van der Stool van harte de sterkende en rijkmakende zegen des Heeren toe bij al de voor-bereidingen eerst, en bij zijn mooi werk straks. Het is ook een eer, die de Heer van de kerk hem geeft, dat Hij als de Koning hem voor die verantwoordelijke post verkoren heeft.

Wij willen ook onzerzijds onze kerken wijzen op de betekenis van ds v. d. Stool's beslissing. Hij gaat wel als dienaar van één kerk, maar zal in feite alle kerken van ons land dienen op een uiterst belangrijken post. Nu de indische kerken door haar onwaarschijnlijk spel van vóór de vrijmaking in Indië haar niet hebben kunnen voorkomen, geven ze het spel op, zooals ds v. Dooren in Enschedesche Kb. bewijst en komen voor den dag zooals ze zijn: participanten in het verraad (wat we trouwens al lang wisten). En is het niet heer-lijk, dat al onze ouders en ook onze jonge menschen zelf weten, dat ze op Java terecht kunnen in de armen eener kerk, die met hen kan belijden? ds v. d. Stool — met vrouw en kinderen — krijgt een zware taak. Wij zien in zijn beslissing het brengen van een offer. Moge de vreugde, die het offer achteraf geeft, hem niet ontbreken, als hij eenmaal tot t e r u g z i e n komt. Zeer zou 't ons verblijden, als hij ook op Soem-ba, waar de vijandschap tegen onze kerken buitenge-woon sterk is, daartegen iets zou kunnen doen. Laten onze kerken aan zijn arbeid blijven gedenken en hem geen oogenblik uit het oog verliezen. We hebben — om daartoe mee te werken — hem meteen gecharterd voor ons blad als medewerker. Dat kan goed worden en interessant.

K. S.

Ds J. D. Boerkoel en de volks-geruststelling.

In „Amsterdamsche Kerkbode“ (synodocratisch) schrijft ds J. D. Boerkoel:

Onder degenen buiten onze kring, die zich diepgaand bezighouden met alles wat vóór en op de Synode van Eindhoven is te doen geweest, heeft zich „De Reformatie“ in het voorste gelid geplaatst.